

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 10 sierpnia 2012 r. skierowanym przeciwko Skarbowi Państwa – Wojewodzie (...) powódka S. S. (1) wniosła o zasądzenie od pozwanego:

- 1) kwoty 4.760.000 zł proporcjonalnie do udziałów spadkowych jej oraz pozostałych spadkobierców A. S. (1) tj. H. S. (1), S. W., M. S., E. Z., D. K. oraz L. K. z tytułu odszkodowania za utratę (...), który został przejęty przez Skarb Państwa na mocy art. 2 ust. 1 lit. e dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej pomimo tego, że nie spełniał przesłanki odpowiedniej powierzchni;
- 2) odszkodowania za utracone korzyści liczonego od kwoty 4.760.000 zł od dnia niewykonania wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi sygn. II SAB/Łd 18 z dnia 9 czerwca 2011 r.;
- 3) odsetek karnych od kwoty odszkodowania naliczanych od dnia 10 lipca 2012 r., tj. od dnia, w którym Wojewoda (...) odmówił wypłaty odszkodowania.

Powódka domagała się nadto zasądzenia na jej rzecz od pozwanego kosztów procesu według norm przepisanych oraz nadania wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności.

W uzasadnieniu żądania powódka wskazała, że, mimo, iż L. K. w lutym 2008 r. zwracał się do Wojewody (...) z wnioskiem o wydanie decyzji, że majątek K. S. T., nie podpadał pod regulacje dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r., stosowna decyzja została wydana dopiero w dniu 28 lutego 2012 r. na skutek postępowania skargowego L. K. na bezczynność Wojewody (...), zakończonego wydaniem w dniu 9 czerwca 2011 r. Wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi sygn. II SAB/Łd 18/11, zobowiązującego Wojewodę (...) do wydania stosownej decyzji w terminie 30 dni od uprawomocnienia się wyroku oraz wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi z dnia 11 stycznia 2012 r. sygn. II SA/Łd 1127/11 nakładającego na Wojewodę (...) grzywnę za niewykonanie wyroku o sygn. II SAB/Łd 18/11. Powódka wskazała, że L. K. pismem z dnia 2 lipca 2012 r. wystąpił do Wojewody (...) z żądaniem zapłaty kwoty 4.760.000 zł, który w dniu 10 lipca 2012 r. odmówił mu wypłaty odszkodowania. Tym samym próba ugodowego załatwienia sprawy okazała się niepomyślna. (pozew k. 3- 8)

W odpowiedzi na pozew z 27 września 2012 r. pozwany wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie od powódki kosztów postępowania. Podniósł, że powódka nie udowodniła następujących okoliczności: faktu przysługiwania jej poprzednikom prawnym prawa własności objętej pozwem nieruchomości, tego, że powierzchnia nieruchomości wynosiła faktycznie 40ha 600m², tego, kiedy i w jakich okolicznościach nieruchomość ta została utracona oraz czy jej utrata nastąpiła na rzecz Skarbu Państwa.

Ponadto pozwany podnosił, że powódka nie wykazała faktu, że po jej stronie w ogóle zaistniała szkoda w postaci trwałej utraty prawa własności ze względu na rozdysponowanie dokonane przez Skarb Państwa – tzn. nie wykazała braku możliwości zwrotu nieruchomości w naturze. Pozwany zakwestionował także wysokość roszczenia ustaloną w oparciu o załączony do pozwu operat szacunkowy rzeczoznawcy majątkowego oraz podniósł zarzut przedawnienia roszczenia. (odpowiedź na pozew k. 82-83)

W pozwie z dnia 25 lutego 2015 r. M. S., H. S. (1), E. Z., D. K. i L. K. domagali się zasądzenia od pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody (...) kwoty 2.399.281 zł tytułem odszkodowania za utratę (...), przejętego przez Skarb Państwa na mocy art. 2 ust. 1 lit. e dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. proporcjonalnie do ich udziałów spadkowych, tj. zasądzenia:

- na rzecz M. S. kwoty 479.856 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 10 lipca 2012 r.,
- na rzecz H. S. (1) kwoty 959.713 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 10 lipca 2012 r.,

- na rzecz E. Z. kwoty 319.904 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 10 lipca 2012 r.,

- na rzecz D. K. kwoty 319.904 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 10 lipca 2012 r.,

- na rzecz L. K. kwoty 319.904 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 10 lipca 2012 r.

Powodowie wskazali, że termin początkowy, od którego żądają zasądzenia odsetek ustawowych stanowi data decyzji Wojewody (...), którą odmówił powodom wypłaty odszkodowania. Sprawa została zarejestrowana pod sygn. akt II C 248/15. (pозew k. 2-9 w załączonych aktach sprawy II C 248/15)

W toku postępowania S. S. (1) zmodyfikowała żądanie pozwu w ten sposób, że wniosła o zasądzenie kwoty 4.760.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 10 lipca 2010 r. do dnia zapłaty wyłącznie na jej rzecz. (pisma procesowe powódki: z dn. 11.03.2013 r. k. 330 i z dn. 28.04.2014 r. k. 377-378)

Postanowieniem z dnia 19 maja 2015 r. Sąd połączył niniejszą sprawę do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia ze sprawą II C 248/15 z powództwa M. S., H. S. (1), E. Z., D. K. i L. K.. (postanowienie k. 126 w załączonych aktach sprawy II C 248/15)

W dniu 15 czerwca 2015 r. pozwany złożył odpowiedź na pozew dotyczącą sprawy II C 248/15. Wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie na jego rzecz kosztów procesu według norm przepisanych. Podtrzymał twierdzenia i zarzuty podniesione w odpowiedzi na pozew S. S. (1) z dnia 27 września 2012 r. Oświadczył, że dotychczas zajęte przez pozwanego stanowisko procesowe odnośnie pozwu S. S. (1), włącznie z podniesionym zarzutem przedawnienia zachowuje aktualność względem pozwu wniesionego przez M. S., H. S. (1), E. Z., D. K. i L. K.. (odpowiedź na pozew k. 630 i k. 637)

W piśmie procesowym z dnia 19 stycznia 2017 r. L. K. wniósł o odrzucenie zarzutu przedawnienia, jako niezgodnego z zasadami współżycia społecznego. Podniósł, że uwzględnienie tego zarzutu naruszałoby zasadę zaufania obywatela do organów państwowych, zasady uczciwego i etycznego postępowania oraz elementarnej sprawiedliwości. (pismo procesowe L. K. k. 859-862)

W głosie do protokołu złożonym w dniu 22 lutego 2017 r. pełnomocnicy S. S. (1), M. S. i H. S. (1) wnieśli o uwzględnienie powództwa w całości, oświadczyli, że nie zakończył się bieg terminu przedawnienia roszczenia. Wskazali, że pozwany w żaden sposób nie udowodnił zarzutu przedawnienia roszczenia. Rozpoczęcie biegu terminu przedawnienia jest związane z wydaniem w dniu 28 lutego 2012 r. przez Wojewodę (...) decyzji w trybie §5 Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przedawnieniu reformy rolnej (Dz.U. 1945 Nr 10, poz. 51 ze zm.).

Podnieśli, że za niedopuszczalne i rażąco niesprawiedliwe należy uznać sankcjonowanie takiego stanu rzeczy, w którym pozwany wykorzystuje swoją nadrzędną i dominującą pozycję, uniemożliwia innym podmiotom dochodzenie ich roszczeń w przewidzianych prawem terminach, by następnie ubezskuteczyć te działania powołując się na przedawnienie. Pełnomocnik powodów wywodził, że nie można przyjąć, iż powodowie ponoszą winę za znaczny upływ czasu, jaki wystąpił od chwili zaistnienia szkody do czasu wszczęcia właściwej procedury administracyjnej w 2007 r., ponieważ powodowie wiedzę o szkodzie uzyskali dopiero z chwilą wydania decyzji administracyjnej z dnia 28 lutego 2012 r. i do tego czasu mogli tylko przypuszczać, że przejęcie nieruchomości było bezprawne. Podkreślili, że bez prejudykatu w postaci decyzji z dnia 28 lutego 2012 r. o niepodleganiu majątku ziemskiego pod działanie dekretu PKWN, wystąpienie z powództwem na drogę sądową było niemożliwe. Wskazywali, że czas trwania postępowania administracyjnego nie powinien być traktowany, jako przyczyna zawiniona opóźnienia powodów w wystąpieniu z roszczeniem o zwrot nieruchomości. Wywodzili nadto, że dochodzenie przez powodów jakichkolwiek roszczeń przed 1989 rokiem było niemożliwe z uwagi na obawy powodów przed represjami organów władzy państwowej. (pisma procesowe k. 917-921, 922-925)

W odpowiedzi na powyższe stanowisko powodów, pozwany w piśmie procesowym z dnia 1 marca 2017 r. wskazał, iż między 1944 r. a 1989 r. zarówno poprzednicy prawni powodów, jaki i sami powodowie mieli możliwość wystąpienia ze stosownym roszczeniem na drogę sądową i domagania się ochrony prawnej. Pozwany wywodził, że nieuzasadnione jest w niniejszej sprawie badanie zarzutu przedawnienia roszczenia w kontekście możliwości strony realizacji jej praw w postępowaniu administracyjnym z uwagi na to, że możliwość taka pojawiła się dopiero wraz z wprowadzeniem do polskiego systemu prawnego sądownictwa administracyjnego, co nastąpiło z dniem 1 września 1980 roku. A zatem przed tą datą powodowie/ich poprzednicy prawni mogli domagać się podważenia skuteczności przejęcia przez Skarb Państwa nieruchomości jedynie w trybie cywilnym. Ustosunkowując się do twierdzeń powodów, co do obawy przed zastosowaniem względem nich bądź ich poprzedników prawnych represji ze strony władz komunistycznych, pozwany podniósł, że taki stan rzeczy upłynął definitywnie z dniem 28 grudnia 1989 r., którą to datę należy przyjąć za ostateczny termin, od którego należy liczyć początek biegu przedawnienia przedmiotowego roszczenia. (pismo procesowe pozwanego k. 942-947)

W toku postępowania strony podtrzymały swoje stanowiska w sprawie. (stanowiska stron: protokół z rozprawy z dn. 29.03.2016 r. k. 760-760v.; protokół z rozprawy z dn. 23.11.2016 r. k. 820-822; protokół z rozprawy z dn. 22.02.2017 r. k. 926-929)

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

A. S. (1) był właścicielem majątku ziemskiego w skład, którego wchodziły majątki w W., K. i S. T. (T.). Majątki te A. S. (1) nabył na wyłączną własność w sierpniu 1906 r. w drodze działu spadku po ojcu B. S. (1). Brat A. - Z. S. na mocy umowy z 5 sierpnia 1906r. otrzymał na wyłączną własność majątek położony w M.. (umowa nr (...), k. 885-893)

W 1939r. z majątku S. T. wydzielono majątek K. S. T. o powierzchni 63 ha 1877 m² i założono dla niego repertorium hipoteczne o numerze (...). Orzeczeniem z 31 maja 1939r. Starosta Powiatowy (...) zatwierdził:

a) projekt parcelacji 63,1877 ha gruntów wraz z cenami sprzedażnymi działek z majątku S. T. położonego w gminie W., powiecie (...), stanowiącego własność A. S. (1) zgodnie z planem sporządzonym przez mierniczego przysięgłego F. S. w 1939r.,

b) wykaz nabywców działek według zestawienia.

Zgodnie z planem podziału parcelacyjnego majątek K. S. T. został podzielony na 50 działek o różnej wielkości i przeznaczeniu (działki rolnicze, ogrodnicze, rzemieślnicze, samodzielne, robotnicze, dodatkowe, place, drogi, rowy i inne). Na podstawie ówczesnie obowiązującej Ustawy z dnia 18 marca 1932 r. o uregulowaniu własności gruntów oddanych w drodze parcelacji (Dz. U. Nr 30, poz. 308) dokonano stosownego wpisu w dziale II repertorium wieczystego nr (...).

Na mocy aktu notarialnego z dnia 4 lipca 1939 r. nr repertorium 487 A. S. (1) sprzedał i ustąpił na zupełną własność wymienionym w akcie osobom fizycznym działki oznaczone na planie podziału parcelacyjnego o łącznej powierzchni 23 ha 1277 m². Przed 1 września 1939 roku z nabywców poszczególnych działek tylko S. K. ujawnił w księdze hipotecznej nr (...) swoje prawo do działki nr (...) o powierzchni 6,275 ha. W 1957 r. na wniosek H. Ł. odłączono z rep. hip. (...) działki o numerach (...) o łącznej powierzchni 4,32 ha i założono dla nich księgę wieczystą nr (...). Pozostali nabywcy nie ujawnili swoich praw do poszczególnych działek. (zbiór dokumentów do księgi hipotecznej K. S. T. w załączonym repertorium hipotecznym nr (...) oraz zapis tych dokumentów na płycie CD k. 101; zaświadczenie S.R. w Z. k. 93-94; akt notarialny nr 487 z dn. 4.07.1939 r. k. 98-100; zeznania świadka J. A. – I Cps 9/14 k. 14v.; zeznania powoda L. K. – protokół z rozprawy z dnia 15.11.2012 r. – k. 926-929 [00:54:07 – k. 928])

Po zakończeniu II wojny światowej A. S. (1) wraz z żoną H. (z domu W.) i dziećmi wyjechał do J., gdzie mieszkał do końca życia. Ciała małżonków S. zostały pochowane na cmentarzu we W.. (zeznania powoda L. K. – protokół z

rozprawy z dnia 15.11.2012 r. – k. 926-929 [00:54:07 – k. 928]; zeznania świadka G. K. – protokół z rozprawy z dnia 15.11.2012 r. – k. 926-929 [00:16:40 – k. 926v.-927v.]

W dniu 17 grudnia 1946 r. Wojewódzki Urząd Ziemski w Łodzi skierował do Sądu Okręgowego Wydziału Hipotecznego w K. wniosek o wpisanie Skarbu Państwa, jako właściciela majątku K. S. T. na podstawie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu PKWN z 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej.

We wniosku wskazano, że obszar majątku wynosi około 57 ha, jednakże wobec nieujawnienia się w księdze hipotecznej nr (...) wszystkich osób, które zakupiły działki od A. S. (1) w dniu 4 lipca 1939 r., powierzchnia nieruchomości wynosiła faktycznie 40 ha 600 m². W styczniu 1947r. Skarb Państwa został wpisany w rep. hip. (...) jako właściciel przedmiotowej nieruchomości. (zbiór dokumentów do księgi hipotecznej K. S. T. w załączonym repertorium hipotecznym nr (...); oraz zapis tych dokumentów na płycie CD k. 101; zaświadczenie S.R. w Z. k. 93-94; wniosek Wojewódzkiego Urzędu Ziemskiego z dn. 17.12.1946 r. k. 95-96; akt notarialny nr 487 z dn. 4.07.1939 r. k. 98-100; decyzja Wojewody (...) sygn. GN.III. (...) k. 9-13)

Skarb Państwa sukcesywnie tracił własność przejętej nieruchomości.

1. na mocy aktu własności z 29 czerwca 1945 r. Skarb Państwa utracił własność działek nr (...) na rzecz J. S. (1) [nr księgi wieczystej (...) - nr działek (...); nr księgi wieczystej (...) – nr działki (...), nr księgi wieczystej (...) – nr działek (...)],
2. na mocy orzeczenia Prezydium Powiatowej Rady Narodowej z 15 kwietnia 1958 r. Skarb Państwa utracił własność działki nr (...) na rzecz F. K. [nr księgi wieczystej (...) - nr działki (...)],
3. na mocy orzeczenia Prezydium Powiatowej Rady Narodowej z 4 marca 1959 r. Skarb Państwa utracił własność działek nr (...) na rzecz M. T. [nr księgi wieczystej (...) - nr działek (...), nr księgi wieczystej (...) – nr działek (...), nr księgi wieczystej (...) – nr działek (...), nr księgi wieczystej (...) – nr działki (...), nr księgi wieczystej (...) – nr działki (...)],
4. na mocy orzeczenia Prezydium Powiatowej Rady Narodowej z 14 grudnia 1959 r. Skarb Państwa utracił własność działek nr (...) na rzecz W. D. [nr księgi wieczystej (...) - nr działki (...), nr księgi wieczystej (...) – nr działki (...)],
5. na mocy orzeczenia Prezydium Powiatowej Rady Narodowej z 14 grudnia 1959 r. Skarb Państwa utracił własność działek nr (...) na rzecz A. R., [nr księgi wieczystej (...) - nr działki (...), nr księgi wieczystej (...) – nr działki (...)],
6. na mocy orzeczenia Prezydium Powiatowej Rady Narodowej z 15 grudnia 1959 r. Skarb Państwa utracił własność działek (...) na rzecz G. S. P. [nr księgi wieczystej (...) - nr działki (...); nr księgi wieczystej (...) – nr działki (...)],
7. na mocy Aktu Własności Ziemi z 29 marca 1975 r. Skarb Państwa utracił własność działki nr (...) na rzecz F. i H. K. (1) [nr księgi wieczystej (...) - nr działki (...)],
8. na mocy Aktu Własności Ziemi z 1974 r. Skarb Państwa utracił własność działek nr (...) na rzecz J. S. (2) i jego żony [nr księgi wieczystej (...) - nr działki (...)],
9. na mocy Aktu Własności Ziemi z 29 marca 1975 r. Skarb Państwa utracił własność działek nr (...) na rzecz J. M. (1) [nr księgi wieczystej (...) - nr działek (...), nr księgi wieczystej (...) – nr działki (...)],
10. na mocy Aktu Własności Ziemi z 29 marca 1975 r. Skarb Państwa utracił własność działek (...) na rzecz S. i A. K. [nr księgi wieczystej (...) - nr działki (...), nr księgi wieczystej (...) – nr działki (...)],
11. na mocy Aktu Własności Ziemi z 29 marca 1975 r. Skarb Państwa utracił własność działek nr (...) na rzecz I. W. [nr księgi wieczystej (...) - nr działek (...); nr księgi wieczystej (...) – nr działki (...); nr księgi wieczystej (...) – nr działki (...); nr księgi wieczystej (...) – nr działki (...)],

12. na mocy Aktu Własności Ziemi z 12 sierpnia 1976 r. Skarb Państwa utracił własność działek nr (...) na rzecz M. M. (1) [nr księgi wieczystej (...) - nr działek (...); nr księgi wieczystej (...) nr działki - 25/7; nr księgi wieczystej (...) – nr działek (...); nr księgi wieczystej (...) – nr działek (...); nr księgi wieczystej (...) – nr działek (...)],

13. na mocy Aktu Własności Ziemi z 12 sierpnia 1976 r. Skarb Państwa utracił własność działek nr (...) na rzecz E. i S. B. [nr księgi wieczystej (...) - nr działki (...), nr księgi wieczystej (...) – nr działki (...)],

14. na mocy Aktu Własności Ziemi z 12 sierpnia 1976 r. Skarb Państwa utracił własność działek nr (...) na rzecz S. i J. B. [nr księgi wieczystej (...) – nr działki (...), nr księgi wieczystej (...) – nr działki (...), nr księgi wieczystej (...) – nr działki (...), nr księgi wieczystej (...) – nr działki (...)],

15. na mocy Aktu Własności Ziemi z 12 sierpnia 1976 r. Skarb Państwa utracił własność działek nr (...) na rzecz M. M. (1) [nr księgi wieczystej (...) - nr działki (...); nr księgi wieczystej (...) – nr działki (...)].

16. na mocy orzeczenia Prezydium Powiatowej Rady Narodowej z 16 grudnia 1959 r. Skarb Państwa utracił własność działek nr (...) na rzecz A. S. (2), a następnie Aktem Własności Ziemi z 29 sierpnia 1976 r. stwierdzono, że stanowią one własność H. U. i C. U. [nr księgi wieczystej (...) – nr działki (...); nr księgi wieczystej (...) - nr działki (...)],

17. na mocy Aktu Własności Ziemi z 30 grudnia 1978 r. Skarb Państwa utracił własność działek nr (...) na rzecz J. F. [nr księgi wieczystej (...) - nr działki (...)],

18. z dniem 1 stycznia 1980 r. Skarb Państwa utracił własność działki nr (...) w drodze zasiedzenia jej przez Rolniczą Spółdzielnię Produkcyjną w O. (postanowienie S.R. w Z. z dn. 28.06.1991 r sygn. akt Ns 1/91) [nr księgi wieczystej (...) - nr działki (...)],

19. umową sprzedaży z 18 maja 1988 r. Skarb Państwa reprezentowany przez Naczelnika Gminy w Z. zbył działkę nr (...) na rzecz F. i H. K. (1) [nr księgi wieczystej (...) - nr działki (...)],

20. Skarb Państwa z mocy prawa z dniem 27 maja 1990 r. utracił własność nieruchomości drogowej na rzecz Gminy Z. [nr księgi wieczystej (...) - nr działek (...)].

(bezsporne - okoliczności wskazane przez powodów w piśmie procesowym z dnia 19.12.2016 r. k. 840-842, niezakwestionowane przez pozwanego k. 855; stanowisko pozwanego – protokół z rozprawy z dnia 22.11.2017 r. k. 926-929 [adn. 00:02:45 – 926-926v.])

L. K. pismem z dnia 16 lutego 2008 r. wystąpił do Wojewody (...) z wnioskiem o zwrot majątku K. S. T., na skutek którego Wojewoda (...) w marcu 2008 r. wszczął postępowanie administracyjne w tym przedmiocie, zarejestrowane pod sygn. GN.III. (...). Postępowanie to było kilkakrotnie zawieszane, m.in. postanowieniem z dnia 12 lutego 2009 r. – do czasu udzielenia przez Trybunał Konstytucyjny odpowiedzi na pytanie prawne w kwestii tego, czy § 5 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. z 1945 r. Nr 10, poz. 51 ze zm.) w zakresie, w jakim na jego mocy orzekanie w przedmiocie podpadania nieruchomości ziemskich pod działanie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. (Dz. U. z 1945 r. Nr 3, poz. 13 ze zm.) przekazano do kompetencji organów administracji publicznej jest zgodny z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Postępowanie zawieszono także postanowieniem z dnia 15 kwietnia 2008 r. do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia przez sąd powszechny wniosku o stwierdzenie nabycia spadku po A. S. (1). Na skutek zażalenia L. K. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi postanowieniem z dnia 30 lipca 2008 r. Nr GZ.m-057-625-465/08 uchylił zaskarżone rozstrzygnięcie. Wojewoda (...) wezwał L. K. do nadesłania prawomocnego postanowienia sądowego o stwierdzeniu nabycia spadku po A. S. (1), na co wnioskodawca w dniu 5 listopada 2008 r. złożył skargę do Dyrektora Generalnego Wydziału Geodezji (...) Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi, który w odpowiedzi poinformował wnioskodawcę, iż organ administracyjny zobowiązany jest do ustalenia stron postępowania, co jest podyktowane koniecznością zapewnienia stronom czynnego udziału w każdym jego stadium. Postanowieniem z dnia 13 maja 2011

r. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi zobowiązał Wojewodę (...) do rozpoznania wniosku L. K. z dnia 16 lutego 2008 r. sygn. GZ.m-057-625-308/11 w terminie dwóch miesięcy.

W dniu 15 marca 2011 r. L. K. wniósł do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi skargę na bezczynność organu w przedmiocie wydania decyzji stwierdzającej, czy majątek K. S. T. podlegał przejściu przez Skarb Państwa na podstawie dekretu PKWN. Wyrokiem z dnia 9 czerwca 2011 r. sygn. II SAB/Łd 18/11 Wojewódzki Sąd Administracyjny w Łodzi zobowiązał Wojewodę (...) do wydania aktu w sprawie z wniosku L. K. z dnia 21 lutego 2008 r. w terminie 30 dni od dnia uprawomocnienia się wyroku. Następnie w dniu 11 stycznia 2012 r. sygn. II SA/Łd 1127/11 Wojewódzki Sąd Administracyjny w Łodzi wymierzył Wojewodzie (...) grzywnę za niewykonanie wyroku II SAB/Łd 18/11 z dnia 9 czerwca 2011 r. Po raz kolejny Wojewoda (...) zawiesił postępowanie GN.III. (...) w dniu 11 lipca 2011 r. ze względu na konieczność ustalenia następców prawnych A. S. (1) oraz przeprowadzenie sądowych postępowań spadkowych.

Na skutek przeprowadzonego postępowania administracyjnego w dniu 28 lutego 2012 r. Wojewoda (...) wydał decyzję sygn. GN.III. (...)KŁ, stwierdzającą, że (...), stanowiący uprzednio własność A. S. (1), nie podpadał pod działanie przepisu art.2 ust.1 lit. e dekretu PKWN z 6 września 1944 r., ponieważ w chwili przejścia miał powierzchnię mniejszą niż 50 ha, która to nie kwalifikowała go, jako majątku podlegającego przejściu. (decyzja Wojewody (...) z 28.02.2012 r. wraz z uzasadnieniem sygn. GN.III. (...) k. 9-13; wyrok WSA w Łodzi wraz z uzasadnieniem II SAB/Łd 18/11 z dn. 9.06.2011 r. k. 55-59v.; wyrok WSA w Łodzi wraz z uzasadnieniem II SA/Łd 1127/11 z dn. 11.01.2012 r. k. 60-62; postanowienia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi: z dn. 30.07.2008 r. Nr GZ.m-057-625-465/08 k. 863- 865 i z dnia 13.05.2011 r. Nr GZ.m-057-625-308/11 k. 866-868)

W dniu 4 lipca 2012 r. L. K. wystąpił do Wojewody (...) z żądaniem wypłaty odszkodowania w wysokości 4.760.000 zł za bezprawnie przejęty majątek K. S. T. na jego rzecz oraz na rzecz E. Z., D. K., H. S. (1), S. W., S. S. (1) i M. S. - proporcjonalnie do posiadanych udziałów spadkowych. Pismem z dnia 10 lipca 2012 r. Wojewoda (...) odmówił L. K. wypłaty żądanej kwoty, informując go, iż złożony charakter spraw odszkodowawczych przemawia za dochodzeniem roszczeń z tego tytułu przed sądem powszechnym. (wniosek o wypłatę odszkodowania k. 52-53; pismo pozwanego k. 54)

A. S. (1) był żonaty z H. E. (z domu W.), z którą miał troje dzieci: córkę M. oraz synów: J. i J.. Zmarł w dniu 12 grudnia 1952 r. w miejscowości J. W., gdzie ostatnio stale zamieszkiwał. Postanowieniem z 22 grudnia 2008r. Sąd Rejonowy w Poznaniu stwierdził, że spadek po nim na podstawie ustawy nabyli: żona H. S. (2), córka M. K. (1) oraz synowie J. S. (3) i J. S. (4) – po 1/4 części, z zastrzeżeniem, że udział spadkodawcy w majątku podlegającym podziałowi w razie ustania wspólności majątkowej małżeńskiej dziedziczą jedynie synowie J. i J. oraz córka E. – po 1/3 części każde z nich.(postanowienie z dn. 22.12.2008 r. k. 41)

H. S. (2) zmarła w 1956 roku w J.. Postanowieniem z 20 maja 1987r. Sąd Rejonowy w Wejherowie stwierdził, że spadek po niej na podstawie ustawy nabyli: synowie J. S. (3) i J. S. (4) oraz córka M. K. (1) po 1/3 części. (postanowienie z dn. 20.05.1987 r. k. 42)

J. S. (4) był żonaty z C. S. (1) (z domu C. M., z pochodzenia Bułgarką), z którą miał dwoje dzieci: A. W. I. S. i H. S. (2) z domu S..

J. S. (4) zmarł 24 września 1939 roku w K.. Postanowieniem z dnia 11 listopada 1959 r. Sąd Powiatowy Wydział Zamiejscowy w Z. stwierdził, że spadek po nim przypadł na własność jego dzieciom: A. – B. –W. - I. S. i H. – R. S. po 1/2 części oraz żonie C. S. (1) w 1/3 części w dożywotnie użytkowanie. (postanowienie z dn. 11.11.1959 r. k. 43)

C. S. (2) zmarła w dniu 5 sierpnia 1983 roku, pozostawiając po sobie spadkobierców: H. S. (1) i A. S. (1). (zaświadczenie Dzielnicowej Rady Narodowej w S. k. 46)

J. S. (3) zmarł 24 listopada 1958 r. Zgodnie z postanowieniem Sądu Powiatowego w O. z dnia 28 grudnia 1960 r. spadek po nim na podstawie dziedziczenia ustawowego nabyli jego: siostra M. K. (2) z domu S. w 1/2 części oraz bratanek A. – B. –W. – I. S. i bratanica H. S. (2) z d. S. – po 1/4 części. (postanowienie z dn. 28.12.1960 r. k. 44)

M. K. (2) z domu S. miała troje dzieci: M. A., Z. i J. I.. Zmarła 13 września 1979 roku. Spadek po niej na mocy ustawy nabyli: syn J. K. oraz córki Z. W. i M. K. (1) po 1/3 części każde z nich. (postanowienie z dn. 9.12.1987 r. k. 45)

J. K. zmarł w 1985 roku. Postanowieniem z dnia 4 grudnia 1987 r. Sąd Rejonowy w Poznaniu stwierdził, że spadek po nim nabyła żona M. K. (1) oraz dzieci: L. K., D. K. i E. Z. – każde po 1/4 części. (postanowienie z dn. 4.12.1987 r. k. 47)

M. K. (3) z domu T. zmarła w 1990 roku. Spadek po niej na podstawie ustawy nabyły dzieci: L. K., D. K. i E. Z. – każde po 1/3 części. (postanowienie z dn. 14.02.1991 k. 48)

M. K. (1) zmarła 3 listopada 2007 roku. Spadek po niej nabyli: siostra Z. W. w 1/2 części oraz bratankowie L. K. i D. K. oraz bratanica E. Z. – po 1/6 części. (postanowienie z dn. 22.09.2008 r. k. 49)

Z. W. (z domu S.) zmarła w 2010 roku. Spadek po niej w całości nabył jej syn S. W.. (akt poświadczenia dziedziczenia k. 50)

A. – B. – W. – I. S. zmarł w 2011 roku. Spadek po nim stosownie do postanowienia Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi – Północ w W. z dnia 3 października 2011 r. nabyli z mocy ustawy żona S. S. (1) i syn M. S. – po 1/2 części. (postanowienie z dn. 22.09.2008 r. k. 51)

W 2007 roku rodzina S. podjęła decyzję o ekshumacji zwłok A. i H. S. (2) i przeniesieniu ich prochów z W. do K..

Wiosną 2007 roku powodowie dowiedzieli się z mediów, że do rodziny S. należał pałac w W.. W sierpniu 2007 roku L. K. i jego żona G. K. po raz pierwszy odwiedzili tereny dawnego majątku A. S. (1). Zorganizowali także zjazd rodzinny w celu powzięcia informacji dotyczących majątku. Wówczas odnowili kontakt z żyjącą jeszcze ciotką M. K. (1), która opowiedziała im historię rodziny i majątku. Poszukiwali także ludzi, którzy znali S. przed wojną. Dotarli między innymi do J. A., który jako były agronom przy Prezydium Rady Miasta Z. znał losy majątku i rodziny S.. Następnie jesienią 2007 r. powodowie zaczęli poszukiwać dokumentów związanych z majątkiem. W styczniu 2008 roku dotarli do repertorium wieczystoksięgowego K. S. T., w którym odnaleźli plan parcelacyjny z 1938 roku. Następnie w lutym 2008 roku L. K. wystąpił do Wojewody (...) z wnioskiem o zwrot majątku K. S. T..

A. S. (1) do końca swojego życia nie podjął żadnych czynności zmierzających do odzyskania utraconego w wyniku reformy rolnej majątku. Także nikt z jego spadkobierców przed 2007 rokiem nie wykonał jakichkolwiek działań w tym przedmiocie. (zeznania L. K. – protokoły z rozpraw: z dnia 15.11.2012 r. k. 109v.-110v., z dnia 22.02.2017 r. k. 926-926 [adn. 00:54:07 – k. 928-928v.]; zeznania świadka G. K. – protokół z rozprawy z dnia 22.02.2017 r. k. 926-926 [adn. 00:16:40 – k. 926v.-927v.]; zeznania M. S. – protokół z rozprawy z dnia 22.02.2017 r. k. 926-926 [adn. 00:50:32 – k. 928]; zeznania S. S. (1) – protokół z rozprawy z dnia z dnia 15.11.2012 r. k. 109v.-110v.; zeznania świadka J. A. w aktach I Cps 9/14 k. 14-15).

Aktualna wartość nieruchomości obejmującej część majątku K. S. T. o pow. 40,0605 ha, według stanu na dzień 17 grudnia 1946 r. wynosi 1.085.000 zł. (opinia biegłego sądowego rzeczoznawcy majątkowego inż. E. D. k. 155, opinie uzupełniające k. 192-200,202- 207,241-245, 292-296,299-302, 304-308, ustna opinia uzupełniająca – protokół z 11.03.2014r.k. 334, adnotacje 00:6:50, 00:36:05)

Powyższy stan faktyczny w zakresie stanu prawnego objętego pozwem majątku, Sąd ustalił na podstawie powołanych dowodów, głównie dokumentów zgromadzonych w postępowaniu administracyjnym przed Wojewodą (...), a w szczególności na podstawie decyzji Wojewody (...) z 28 lutego 2012r. oraz repertorium hipotecznego prowadzonego dla K. S. T. nr (...), choć również dostrzegł, że A. S. (1) w 1944r. był właścicielem nie tylko majątku K. S. T., ale również innych majątków jak W., K., T. o łącznej powierzchni ponad 900 ha. Finalnie stan prawny nieruchomości, w szczególności w zakresie dat i sposobu utraty przez Skarb Państwa własności działek wchodzących w skład dawnej K. S. T. nie był sporny między stronami.

Weryfikacji uprawnień powodów do wystąpienia z niniejszym żądaniem, jako spadkobierców A. S. (1) Sąd dokonał w oparciu o dołączone do akt postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadków oraz notarialny akt poświadczenia dziedziczenia, z których to dokumentów wynika, iż wszyscy powodowie w wyniku kolejnych spadkobrań nabyli spadek po A. S. (1). Nie uszło jednak uwadze Sądu, że syn A. S. (1) i H. J. S. nie mógł nabyć spadków po rodzicach, którzy zmarli – ojciec w 1952r., a matka w 1956r., skoro sam zmarł 24 września 1939r. (postanowienia k. 41-43). Nie ma to o tyle znaczenia, że nie wpływa na posiadanie legitymacji czynnej przez powodów, skoro wszyscy spadkobiercy bliżsi i dalsi A. S. (1) nabyli spadki na podstawie ustawy. Natomiast z uwagi na brak podstaw do uwzględnienia powództwa nie było potrzeby dokonywania ustaleń, w jakim ułamku byłiby współwłaścicielami przedmiotowego majątku S. T..

W niniejszej sprawie Sąd przeprowadził dowód z opinii biegłego sądowego rzeczoznawcy majątkowego E. D. na okoliczność ustalenia aktualnej wartości nieruchomości obejmującej część majątku K. S. T. według stanu na dzień 17 grudnia 1946 r. Strona powodowa kwestionowała wnioski tejże opinii w zakresie dokonanej przez biegłą wyceny nieruchomości. Na wniosek powodów Sąd dopuścił dowód z opinii innego biegłego sądowego na okoliczność ustalenia aktualnej wartości nieruchomości. Ustalona przez biegłego sądowego z zakresu szacunku nieruchomości B. S. (2) (k. 534) wartość nieruchomości była znacznie wyższa niż ustalona przez biegłą E. D. (k. 23 opinii znajdującej się na k. 155 akt). Dokonując oceny dowodów, Sąd pozytywnie ocenił moc dowodową opinii biegłego sądowego rzeczoznawcy majątkowego E. D.. Dokonując zaś na podstawie art. 233 § 1 k.p.c. oceny merytorycznej prawidłowości operatu szacunkowego sporządzonego przez biegłą B. S. (2), będącego sformalizowaną prawnie opinią wydaną w oparciu o posiadane przez nią wiadomości specjalne, Sąd uznał opierając się na stanowisku (...) Federacji Stowarzyszeń (...) zawartym w pismach z dnia 29.07.2015 r. (k. 691) i z 18.01.2016r. (k. 731), że biegła ta nie sprostала wymogowi przedstawienia rzetelnej i miarodajnej wyceny nieruchomości. Przedstawiona przez biegłą opinia nie zawiera podstawowych treści normatywnych, w tym uwarunkowań prawnych wyceny, dlatego nie jest ona przekonywująca, natomiast zgłoszone do niej przez pozwanego zarzuty są zasadne.

Niezależnie od powyższego należy wskazać, że – co będzie wynikało z kolejnej części uzasadnienia, powództwo podlegało oddaleniu, jako nieusprawiedliwione, co do zasady z uwagi na skutecznie podniesiony zarzut przedawnienia. W takiej sytuacji, co najmniej zbędne było odnoszenie się do wysokości dochodzonego w sprawie roszczenia, jak bowiem wskazuje orzecznictwo, skuteczne podniesienie zarzutu przedawnienia jest wystarczające do oddalenia powództwa bez potrzeby ustalenia, czy zachodzą wszystkie inne przesłanki prawnomaterialne uzasadniające jego uwzględnienie (uzasadnienie uchwały pełnego składu SN z dnia 17 lutego 2006 r. III CZP 84/05, OSNC 2006, nr 7-8, poz. 114).

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Powództwo podlegało oddaleniu z uwagi na zasadnie podniesiony przez stronę pozwaną zarzut przedawnienia roszczenia powodów.

W niniejszej sprawie powodowie wystąpili z pozwem o odszkodowanie za szkodę poniesioną wskutek przejęcia na cele reformy rolnej nieruchomości stanowiącej własność A. S. (1) - poprzednika prawnego powodów i rozporządzenia nią na rzecz innych osób, powołując się na ostateczną decyzję Wojewody (...) z dnia 28 lutego 2012 r., stwierdzającą, że (...) nie podlegał przejęciu na cele reformy rolnej na podstawie art. 2 ust. 1 lit e dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowany jest obecnie pogląd, że droga administracyjna jest wyłącznie właściwa do orzekania na podstawie § 5 rozporządzenia z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz.U. Nr 10, poz. 51 ze zm.), jako przepisu szczególnego w rozumieniu art. 2 § 3 k.p.c. o tym, czy dana nieruchomość lub jej część wchodzi w skład nieruchomości ziemskiej, o której mowa w art. 2 ust. 1 lit. e dekretu, a decyzja wydana w tym trybie ma charakter deklaracyjny (patrz: wyrok SN 20.12.2005 r. III CK 350/05, Lex nr 1109495, uchwała z 27.09.1991 r., III CZP 90/91, Lex nr 3715, wyroki SN: z dnia 13 lutego 2003 r., III CKN 1492/00, Lex nr 78867, z dnia 16 listopada 2004 r., III CK 322/04, Lex nr 585800). Przyjmuje się również, że konieczność rozstrzygnięcia w tym trybie aktualizowała się wówczas,

gdy zainteresowany kwestionował jego zastosowanie. W razie stwierdzenia braku przesłanek do zastosowania art. 2 ust. 1 lit. e dekretu, organ administracyjny orzeka o wyłączeniu spod działania tego przepisu danej nieruchomości i decyzja wywołuje wobec Skarbu Państwa skutki rzeczowe, potwierdzając, że nie doszło do nabycia prawa własności ex lege.

Ostateczna decyzja administracyjna rozstrzyga wiążąco dla Sądów kwestię nabycia przez Skarb Państwa prawa własności nieruchomości, a wynik postępowania administracyjnego ma bezpośredni wpływ na rozstrzygnięcie Sądu w sprawie cywilnej, dla której orzeczenie wydane na podstawie § 5 w/w rozporządzenia ma charakter prejudycjalny (uchwała z dnia 17 lutego 2011 r., III CZP 21/11, Lex nr 811908). Sąd Najwyższy dopuścił w tym zakresie kognicję sądu powszechnego jedynie wtedy, gdy organ administracyjny orzeczeniem ostatecznym odmówił wydania decyzji merytorycznej na podstawie § 5 rozporządzenia. Droga administracyjna obowiązuje również w sprawach o odzyskiwanie nieruchomości zabranych na cele określone w reformie rolnej (vide: cytowana uchwała Sądu Najwyższego wydana w sprawie o sygnaturze akt III CZP 21/11).

Obecnie odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną przez funkcjonariuszy państwowych reguluje przepis art. 417 i nast. k.c. Jednakże z mocy art. XXVI ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Przepisy wprowadzające kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 94) do stosunków prawnych powstałych przed wejściem w życie Kodeksu cywilnego stosuje się prawo dotychczasowe. Kodeks cywilny wszedł w życie z dniem 1 stycznia 1965 r. Do tego czasu w omawianym przedmiocie obowiązywały przepisy ustawy z dnia 15 listopada 1956 r. o odpowiedzialności Państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy państwowych (Dz. U. z 1956 r., Nr 54, poz. 243) i Kodeks zobowiązań (rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r., Dz.U. Nr 82, poz. 243).

Punktem wyjścia do dalszych rozważań musi być poczynienie konstatacji, że zdarzeniami wyrządzającymi szkodę było zbycie przez Skarb Państwa działek gruntu wchodzących w skład przedmiotowej nieruchomości K. S. T.. Proces ten miał miejsce w okresie od czerwca 1945 r. do maja 1990 roku. Uznać w tej sytuacji należało, że początkowe zdarzenia powodujące powstanie szkody nastąpiły pod rządem Kodeksu zobowiązań. Przepis art. 145 Kodeksu zobowiązań stanowił, że kto powierza wykonanie czynności swemu podwładnemu, odpowiada za szkodę wyrządzoną z jego winy przy wykonaniu polecanej mu czynności.

W orzecnictwie i doktrynie zgodnie przyjmowano, że przepisy kodeksu zobowiązań nie stwarzały możliwości uwzględnienia roszczenia o naprawienie szkody zawinionej przez organ Państwa, wykonujący czynność Państwa, jako aparatu przymusu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2001 r., w sprawie I CKN 1049/00, opubl. w bazie LEX nr 52461). Możliwość taką stworzyły dopiero przepisy powołanej wyżej ustawy z dnia 15 listopada 1956 r., która weszła w życie z dniem 28 listopada 1956 r. (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14.07.2004 r. Sk 8/03/OTK - A 20/04, nr 7, poz. 65).

Działania władcze to takie, które przybierają postać orzeczeń, zarządzeń bądź decyzji. Nie wyczerpuje to jednak pojęcia działań w sferze imperium. Wykonywanie władzy publicznej dotyczy wszelkich form działalności państwa, które obejmują bardzo zróżnicowane formy aktywności. Wykonywanie takich funkcji łączy się z reguły z możliwością władczego kształtowania sytuacji jednostki. Z reguły też dotyczy to obszaru, na którym może dojść do naruszenia praw i wolności jednostki ze strony "władzy publicznej". W tym kontekście nie sposób uznać, aby przedmiotowe zdarzenia polegające na rozparcelowaniu pomiędzy osoby fizyczne części przedmiotowej nieruchomości, dokonane bezprawnie (co ostatecznie zostało potwierdzone decyzją Wojewody (...) z 28 lutego 2012 r.) ograniczyło się do czynności faktycznych, skoro pozbawiono poprzednika prawnego powodów władztwa nad nieruchomością i dokonano czynności rozporządzających na rzecz rolników w drodze nadziałów ziemi. Takie zachowanie funkcjonariuszy publicznych odpowiada wszelkim cechom działania władczego.

Powołana na wstępie ustawa z dnia 15 listopada 1956 r. o odpowiedzialności Państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy państwowych, która w tej sytuacji miałaby zastosowanie, w art. 1 i art. 3 stanowiła, że Państwo ponosi odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez funkcjonariusza państwowego na podstawie przepisów prawa cywilnego. Przy czym, zgodnie z art. 1 tej ustawy, Państwo odpowiada za szkodę wyrządzoną przez funkcjonariusza

państwowego przy wykonywaniu powierzonych czynności, co oznacza, że chodzi zarówno o odpowiedzialność za szkody powstałe przy działaniach (zaniechaniach) w sferze dominium, jak i imperium. Stosownie zaś do art. 6 ust. 1 ustawy, jeżeli według dotychczasowych przepisów Państwo nie ponosiło odpowiedzialności za szkody wyrządzone przed dniem wejścia w życie ustawy, poszkodowany może dochodzić od Państwa wynagrodzenia szkody w ciągu roku od tego dnia. W ustępie drugim tego artykułu postanowiono, że wynagrodzenia szkody określonej w art. 1 nie można dochodzić od Państwa, jeżeli roszczenie byłoby już w dniu wejścia ustawy w życie przedawnione przy uwzględnieniu trzyletniego okresu przedawnienia, a dla roszczeń o wynagrodzenie za uszkodzenie ciała, rozstrój zdrowia oraz utratę żywiciela - przy uwzględnieniu okresu dziesięcioletniego w wypadku, gdy szkoda wynikła ze zbrodni lub występku.

Przewidziany w art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 15 listopada 1956 r. roczny termin (kalendarzowy) do dochodzenia roszczenia miał charakter terminu zawitego. Przepis art. 6 nie został uchylony przez ustawę z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Przepisy wprowadzające kodeks cywilny (art. VII pkt. 4). Według art. XIII przepisów wprowadzających Kodeks cywilny, ilekroć w nieuchylonych przepisach prawa cywilnego przewidziane są terminy, z których upływem ustawa wyłącza dochodzenie roszczeń (terminy zawite), uważa się je od dnia wejścia w życie Kodeksu cywilnego za terminy przedawnienia.

Termin roczny mógł ulec przekształceniu dopiero od dnia 1 stycznia 1965 r. (art. XIII p. wpraw. k.c.), jednakże pod warunkiem, że w tym dniu jeszcze biegł (patrz: wyrok SN z 2.02.2001 r., I CKN 1049/00, Lex nr 52461). Charakterem powyższego terminu, jak i jego zgodnością z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej zajmował się Trybunał Konstytucyjny, który w wyroku z dnia 14 lipca 2004 roku, sygn. SK 8/03, OTK-A 2004/7/65 uznał, że jest on zgodny z art. 2 oraz z art. 32 ust. 1 i 2 w związku z art. 77 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. W uzasadnieniu wyroku TK podniósł, że zasadniczo roczny termin wskazany w zaskarżonym przepisie rozpoczął swój bieg 28 listopada 1956 r., tj. z dniem wejścia ustawy w życie. Bieg ten winien się rozpocząć także w odniesieniu do osób, które z przyczyn natury obiektywnej, dotyczących stosunków politycznych w państwie nie mogły wystąpić z przedmiotowym roszczeniem. Kwestią wymagającą ustalenia jest, zatem, czy mógł on nie rozpocząć w ogóle biegu, czy też ulec zawieszeniu już w dniu rozpoczęcia biegu dla tej kategorii osób. Zważyć, bowiem należy, że w świetle przepisów ogólnych prawa cywilnego, pod których rządami zaskarżony przepis wszedł w życie, przyczyną zawieszenia biegu terminu mogła być siła wyższa czy stan zawieszenia wymiaru sprawiedliwości. Zgodnie z art. 116 ustawy z 18 lipca 1950 r. - Przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz. U. Nr 34, poz. 311 ze zm.) do terminów zawitych stosowało się przepisy o zawieszeniu biegu przedawnienia, o ile niemożność dochodzenia roszczenia była wywołana zawieszeniem wymiaru sprawiedliwości albo siłą wyższą. Jednak do roku 1989 w orzecznictwie SN dominował pogląd, że termin, o którym mowa w zaskarżonym art. 6 ust. 1 ustawy nie jest ani terminem przedawnienia, ani terminem zawitym w rozumieniu art. 105 i 117 przepisów ogólnych prawa cywilnego, co oznaczało, że nie miały do niego zastosowania przepisy o zawieszeniu biegu przedawnienia i terminach zawitych, a po upływie rocznego terminu roszczenia gasły bezpowrotnie (por. niepublikowany wyrok SN z 4 marca 1966 r., I CR 300/64).

Po roku 1989 w orzecznictwie sądowym przyjęło się rozumienie obiektywnych przyczyn politycznych, uniemożliwiających dochodzenia roszczeń bądź, jako siły wyższej, bądź stanu zawieszenia wymiaru sprawiedliwości, co oznacza, że termin ten zaczęto traktować jak termin zawity lub termin przedawnienia, a więc podlegający odpowiednim regułom określającym przesłanki zawieszenia tego biegu.

Przy takim rozumieniu, przekształcenie przedmiotowego terminu w termin przedawnienia, po wejściu w życie obowiązującego kodeksu cywilnego spowodowało w tym zakresie tę tylko zmianę, że obecnie ustawa nie posługuje się pojęciem "zawieszenie wymiaru sprawiedliwości". Taka interpretacja jest zgodna z linią orzecniczą Sądu Najwyższego. Zatem bieg terminu, który rozpoczął się z dniem 28 listopada 1956 r., mógł następnie ulec zawieszeniu dla tych, którzy nie wystąpili z powództwem do sądu z powodu przeszkód, o których mowa była w art. 116 ustawy - Przepisy ogólne prawa cywilnego, a które następnie po 1 stycznia 1965 r. mogły być uznane, jako przeszkody spowodowane siłą wyższą, uniemożliwiającą dochodzenie roszczeń.

Ostatecznie Trybunał Konstytucyjny przyjął, że w jednoroczny termin przedawnienia z art. 6 ustawy z dnia 15 listopada 1956 roku o odpowiedzialności Państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy państwowych mógł

się przekształcić dopiero z dniem 1 stycznia 1965 r. pod warunkiem jednak, że w tym dniu jeszcze nie wygasł. Dla osób, dla których termin ten rozpoczął swój bieg, lecz nie skorzystali z niego do 1 stycznia 1965 r. z powodu przeszkód natury obiektywnej, uniemożliwiającej dochodzenie roszczeń, termin ten po 1 stycznia 1965 r. podlegał zawieszeniu na zasadach określonych w kodeksie cywilnym dla biegu przedawnienia.

Trybunał Konstytucyjny jednocześnie podkreślił, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego, przy rozpoznawaniu spraw o roszczenia odszkodowawcze dochodzone na podstawie przedmiotowej ustawy, każdorazowego ustalenia wymaga czy przyczyną niewystąpienia z takim roszczeniem przeciwko Skarbowi Państwa były wyłącznie okoliczności zależne od osoby poszkodowanej, czy też w grę wchodził obiektywny stan rzeczy, wskazujący na istnienie powszechnej przeszkody o charakterze obiektywnym, faktycznie uniemożliwiającej skorzystanie przez poszkodowanych z wymiaru sprawiedliwości. Jak wskazał Sąd Najwyższy, dotyczy to w szczególności niemożności udowodnienia podstawy roszczenia przez wykazanie faktów ukrywanych przed społeczeństwem.

Trybunał Konstytucyjny zwrócił uwagę na to, że w praktyce większości sądów upływ terminu rocznego bywa traktowany tak jak upływ terminu przedawnienia, a nie terminu zawitego. Taką praktykę w pełni zaaprobował - jako dającą większe możliwości dochodzenia roszczeń odszkodowawczych osobom pokrzywdzonym działaniami funkcjonariuszy systemu totalitarnego. Jednocześnie stwierdził, że Rzeczpospolita Polska nie uchyla się od wynagrodzenia szkód wyrządzonych działaniami władczymi funkcjonariuszy państwowych w okresie poprzedniego ustroju, jednak to decyzji politycznej ustawodawcy wymaga kwestia wprowadzenia nowego systemu naprawiającego szkody wyrządzone zarówno w stosunku do tych, którzy uznają, że ich roszczenia już się przedawniły, jak i do tych, w stosunku, do których sądy orzekły o przedawnieniu roszczenia.

Jak wynika z ustaleń faktycznych dokonanych w sprawie poprzednik prawny powodów A. S. (1) opuścił przedmiotową nieruchomość przed rozparcelowaniem jej na cele reformy rolnej. Ani on ani jego spadkobiercy nie skorzystali z możliwości, jaką dawały przepisy omawianej ustawy. Panujące w Polsce uwarunkowania polityczne nie sprzyjały dochodzeniu zwrotu przejętych na cele reformy rolnej nieruchomości, działania obywateli często spotykały się z szykanami, a nawet zagrożeniem pozbawienia wolności. Stąd można przyjąć, że A. S. (1) obawiał się ze strony reżimu socjalistycznego represji, jakie mogłyby go dotknąć gdyby wystąpił o zwrot przejętej nieruchomości.

W ocenie Sądu, bieg terminu z art. 6 w/w ustawy, który rozpoczął się z dniem 28 listopada 1956 r. (z dniem wejścia w życie ustawy z 15 listopada 1956 r.) nie wygasł 28 listopada 1957 roku, albowiem z przyczyn natury obiektywnej, uniemożliwiającej dochodzenie w tym okresie roszczeń uległ zawieszeniu na zasadzie art. 116 ustawy z dnia 18 lipca 1950 r. – Przepisy ogólne prawa cywilnego Dz.U. nr 34 poz., 311 zez zm.). Następnie - z dniem 1 stycznia 1965 roku (dniem wejścia w życie kodeksu cywilnego) – termin ów przekształcił się w jednoroczny termin przedawnienia, a zatem upłynąłby w dniu 1 stycznia 1966 r.

Rozważenia wymagała, zatem kwestia czy opisany termin roczny uległ zawieszeniu po 1 stycznia 1965 r. na skutek siły wyższej, o jakiej mowa w art. 121 pkt. 4 k.c. Ustawodawca w kodeksie cywilnym zrezygnował, bowiem z konstrukcji "zawieszenia wymiaru sprawiedliwości", jako przeszkody powodującej zawieszenie biegu przedawnienia i przyjął, jako przeszkodę siłę wyższą, przez którą należy rozumieć niezależny od właściciela, wywołany uwarunkowaniami politycznymi, obiektywny o powszechnym zasięgu oddziaływania stan niemożności skutecznego dochodzenia na drodze prawnej (zob. postanowienie SN z dnia 20 stycznia 2009 r., II CSK 412/08, LEX nr 527194).

Istnienie siły wyższej, jako przeszkody w dochodzeniu przez właściciela zwrotu nieruchomości bezprawnie zajętej przez Państwo w okresie działań nacjonalizacyjnych po drugiej wojnie światowej można przyjąć wtedy, gdy wykazane zostanie, że właściciel ze względu na swoją indywidualną sytuację lub przynależność do określonej grupy społecznej, nie mógł, obiektywnie rzecz oceniając, liczyć na skuteczność dochodzenia roszczeń przez czas istnienia PRL lub przez jakiś okres. Dla wykazania tej okoliczności nie wystarczy samo subiektywne przeświadczenie uprawnionego, że w tym okresie bezcelowe było podejmowanie jakichkolwiek tego rodzaju kroków (patrz: postanowienie z 30 października 2008 r., sygn. II CSK 241/08, Lex nr 528222). Należy jednak wskazać, że z uwagi na realia poprzedniego ustroju

politycznego, wystąpienie z roszczeniem odszkodowawczym związanym z bezprawnym przejęciem nieruchomości w trybie przepisów dekretu o reformie rolnej było iluzoryczne albowiem podważało polityczny sens przeprowadzonej reformy, jak i godziło w podstawowe cele PRL. Sytuacja rodziny S., wywłaszczonych właścicieli posiadłości ziemskiej, stwarza podstawy do wniosku, że poprzednicy prawni powodów, mogli być rzeczywiście pozbawieni możliwości dochodzenia roszczeń właścicielskich.

Z uwagi na powyższe, termin roczny przedawnienia w stosunku do spadkobierców A. S. (1) również po dniu 1 stycznia 1965 roku podlegał zawieszeniu na zasadach określonych w kodeksie cywilnym dla biegu terminu przedawnienia (art. 121 pkt.4 k.c.) aż do 4 czerwca 1989 roku. Skoro w czerwcu 1989 r. ustały przeszkody uzasadniające zawieszenie biegu przedawnienia z art. 6 ust. ustawy z dnia 15.11.1956 r. to przedawnienie upływało w takiej sytuacji w dniu 4 czerwca 1990 r.

Sąd ustalił, że L. K. wystąpił o zwrot nieruchomości ziemskiej przejętej na cele reformy rolnej, dopiero po tej dacie, bo w lutym 2008r., a więc prawie osiemnaście lat po upływie w/w terminu przedawnienia.

Kolejne zdarzenia wywołujące szkodę to uzyskanie aktów własności ziemi przez posiadaczy gruntów na podstawie ustawy z 26 października 1971r. o uregulowaniu gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 27, poz. 250 ze zm.), sprzedaż działki nr (...) w 1988r. F. i H. K. (2), przekazanie przez Skarb Państwa w 1990r. działek nr (...) Gminie Z.. Ustalenie to determinuje podstawę prawną roszczenia powodów, którą jest art. 417 k.c. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 września 2004 r., ze względu na treść art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 162, poz. 1692 ze zm.), nakazującego stosowanie przepisów obowiązujących w czasie zajścia zdarzenia prawnego.

Zgodnie z art. 442 § 1 k.c. w brzmieniu obowiązującym w chwili wyrządzenia szkody (art. 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny, Dz.U. Nr 80, poz. 538), roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulega przedawnieniu z upływem trzech lat od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia z tym, że w każdym wypadku roszczenie przedawnia się z upływem dziesięciu lat od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wyrządzające szkodę. Przepis ten odmiennie, zatem od reguł ogólnych (art. 117 i nast. k.c.) określa zasadę ustalenia początku biegu przedawnienia, gdyż jego rozpoczęcie uzależnia nie od wymagalności roszczenia, lecz od wiedzy poszkodowanego o szkodzie i osobie zobowiązanej do jej naprawienia, przy czym wiedza o szkodzie oznacza zdawanie sobie sprawy z ujemnych następstw danego zdarzenia wskazujących na powstanie szkody.

Decyzja administracyjna, o której stanowi § 5 rozporządzenia z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. Nr 10, poz. 51), wywiera skutek prawnorzeczowy i stanowi wyłączną podstawę do uzyskania przez byłych właścicieli lub ich spadkobierców wiedzy, że Skarb Państwa nie nabył z mocy prawa własności nieruchomości na podstawie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu z 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej. Dopóki, więc nie zapadła decyzja wydana na podstawie § 5 rozporządzenia, dopóty powodowie nie mogli kwestionować tytułu prawnego Skarbu Państwa do nieruchomości, a zatem wykazać swojego tytułu prawnego i wywodzić bezprawności dokonanego zbycia, a w konsekwencji poniesienia szkody. Dopiero w chwili uprawomocnienia się decyzji powodowie dowiedzieli się o wadliwości przejęcia nieruchomości na podstawie dekretu o reformie rolnej i o braku tytułu prawnego Skarbu Państwa wskutek tego, że nigdy nie nastąpiło nabycie prawa własności ex lege, a w konsekwencji o bezprawności dokonanego zbycia nieruchomości (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 22 listopada 2012 r. II CSK 128/12, opubl: OSNC 2013/6/79, LEX nr 1294217).

Zgodnie z przytoczonym wyżej art. 442 § 1 zd. 2 k.c., w każdym wypadku roszczenie przedawnia się z upływem dziesięciu lat od dnia, w którym została wyrządzona szkoda. Jest to przedawnienie bezwzględne a tempore facti, niezależne od tego, czy poszkodowany mógł się dowiedzieć o szkodzie i kiedy się o niej dowiedział. Jak wskazał Sąd Najwyższy w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej z dnia 17 lutego 2006 r., III CZP 84/05 (OSNC 2006, nr 7-8, poz.

114), roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym przedawnia się z upływem lat dziesięciu od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wyrządzające szkodę bez względu na to, kiedy szkoda powstała lub się ujawniła.

Sąd ustalił, że A. S. (1) i jego spadkobiercy do 2008r. nie podjęli żadnych czynności celem odzyskania nieruchomości. W lutym 2008 roku L. K. wystąpił do Wojewody (...) z wnioskiem o zwrot majątku K. S. T.. Zdaniem Sądu żadna z czynności wykonywanych przez powodów w okresie od lutego 2008r. do 10 sierpnia 2012r. (tj. do czasu złożenia pozwu w niniejszej sprawie) nie przerwała biegu terminu przedawnienia, ponieważ nie można uznać ich za zmierzające do dochodzenia roszczenia odszkodowawczego w rozumieniu art. 123 k.c. Zgodnie z art. 123 § 1 pkt. 1 k.c. bieg przedawnienia przerywa się przez każdą czynność przed sądem lub innym organem powołanym do rozpoznawania spraw lub egzekwowania roszczeń danego rodzaju albo przed sądem polubownym, przedsięwziętą bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia. Musi być to, więc czynność podjęta przed organem powołanym do orzekania o konkretnym roszczeniu, zmierzająca, i to bezpośrednio, do realizacji tego roszczenia. Okolicznością bezsporną jest, że postępowanie administracyjne i sądowe służą zupełnie innym celom. Pierwsze z nich prowadzone jest na podstawie § 5 rozporządzenia z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. z 1945 r. Nr 10, poz. 51 ze zm.) i zmierza do uzyskania decyzji administracyjnej stwierdzającej, że dana nieruchomość podpada, bądź nie pod przepis art. 2 ust.1 lit. e dekretu o reformie rolnej. Celem zaś postępowania cywilnego jest wyrównanie szkody wyrządzonej przez funkcjonariuszy Państwa poprzez zasądzenie stosownego odszkodowania. Wprawdzie wydanie stosownej decyzji administracyjnej stanowiło przesłankę warunkującą dochodzenie przez poprzedników prawnych powodów i samych powodów roszczenia odszkodowawczego, to jednak to nie organy administracyjne władne są do orzekania w sprawie odszkodowania za bezprawne przejęcie nieruchomości. Bez wątplenia powodowie jak i ich spadkodawcy, mogli wystąpić po dniu 4 czerwca 1989r. z powództwem o odszkodowanie za bezprawnie zbytą przez Skarb Państwa nieruchomość lub jej część i skorzystać z możliwości, jaką dawał przepis art. 177 § 1 pkt. 3 oraz § 2 k.p.c. (patrz: wyrok SA w Łodzi z 7.04.2011 r., sygn. Akt I ACa 68/11, niepubl.).

Powodowie nie wskazali żadnych obiektywnych przyczyn, dla których nie było możliwe dochodzenie przez następców prawnych A. S. (1) roszczenia odszkodowawczego. W szczególności, brak decyzji administracyjnej, stwierdzającej, że (...) nie podpadał pod przepisy dekretu o reformie rolnej z 1944 r. nie stał na przeszkodzie dochodzeniu roszczeń odszkodowawczych. Roszczenie powodów uległo, zatem przedawnieniu, którego termin liczony we wskazany powyżej sposób, upłynął ostatecznie z dniem 27 maja 2000 r. Pozew w sprawie niniejszej został zaś złożony przez S. S. (1) w dniu 10 sierpnia 2012 roku, a przez pozostałych powodów w dniu 25 lutego 2015r.

Dokonując oceny zarzutu nadużycia prawa podmiotowego przez pozwanego przez zgłoszenie zarzutu przedawnienia, Sąd istotne znaczenie przypisał wieloletniemu (w przypadku S. S. (1) 22-letniemu, co do pozostałych powodów 25-letniemu) okresowi opóźnienia w wystąpieniu przez powodów z pozwem o odszkodowanie. Należy podzielić pogląd, że istotą instytucji przedawnienia w prawie cywilnym jest dążenie do zapewnienia stabilizacji stosunków prawnych i nieuwzględnienie zarzutu przedawnienia może nastąpić w wypadkach wyjątkowych i usprawiedliwionych szczególnymi okolicznościami. Okoliczności te podlegają ustaleniu i ocenie w świetle art. 5 k.c. in casu. W sprawie niniejszej powodowie nie wskazali jakichkolwiek ważkich przyczyn usprawiedliwiających opóźnienie w terminowym dochodzeniu roszczenia, bo taką przyczyną z pewnością nie był brak wiedzy o losach nieodległych przodków. Również postawa A. S. (1), jego żony i dzieci, którzy nie wspominali o posiadanych przed wojną majątkach, w tym K. S. T. świadczy o tym, że pogodzili się z ich utratą i żaden sposób nie dążyli do ich odzyskania, choćby za pośrednictwem wnuków, czy też innych członków rodziny. Należy wskazać ponadto, że rozporządzenie z dnia 1 marca 1945 r. nie określało terminu wszczęcia postępowania na podstawie § 5, a czas trwania postępowania administracyjnego nie stanowi przyczyny opóźnienia w wystąpieniu z roszczeniem, leżącej po stronie powodów i ich poprzednika prawnego. W związku z powyższym, zarzut naruszenia art. 5 k.c. podniesiony przez powodów należało uznać za bezzasadny.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. zasądzając od powodów na rzecz pozwanego kwotę 8.400 zł (tj. 7200 zł + 1200 zł za postępowanie zażaleniowe przy wartości przedmiotu zaskarżenia 22400 zł) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego pozwanego reprezentowanego przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa. Wysokość wynagrodzenia radcy Prokuratorii została ustalona na podstawie § 6 pkt 7 oraz § 12 ust.2 pkt 2

Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (t.j. Dz. U. z 2013 r., poz. 490).

W niniejszej sprawie powodowie: S. S. (1), M. S. i H. S. (1) byli reprezentowani przez pełnomocników z urzędu. W oparciu o § 19 w zw. z § 6 pkt 7 i § 2 ust. 1 i 3 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.) Sąd przyznał adw. K. M. i adw. J. M. (2) wynagrodzenia w wysokości po 8.856 zł za pełnienie obowiązków pełnomocników z urzędu powodów.